

NAGYKÁLLÓTÓL-KOMÁROMIG

(Egy 48-as szabolcsi honvéd naplója)

~~Krasznay István~~ ^{Borsik} is; ^{Salamon} naplója

Borsik Salamon ^{vez.} V |

Ultraviolet p

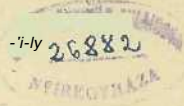

Móricz Zsigmond Könyvtár
107065-1

Állomány ellenőrizve

943.9
N 23

fold.

Állományellenőrizve 1978
Állomány ellenőrizve 1987

Felelős kiadó:

A Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség Szabolcs-Szatmár Megyei Elnöksége.

A címlapot tervezte: Soltész Albert.

BEVEZETŐ

Az 1848-as március 15-i pesti forradalom híre csakhamar elérkezett Szabolcs megyébe és Szatmárba is. Ez a hír villámsebessen száguldott, a nagy -visszhangra talált a széles tömegekben. Nehéz és sanyarú helyzete volt parasztságunknak, nyögték az úrbért, a papi tizedet s fejük felett függött a földesúri bíraskodás pallosa. A nehéz adóterhek a jobbágyokat sújtották. Keserves igában túrták a földet a pórok s ugyanakkor Kállay Miklós „cs. kir. tanácsos és alispán” dúsgazdag földesúr asztalánál naponta hatvan vendégre terítettek. Érthető az a lelkesedés, amellyel a megye népe fogadta az úriszékek felszámolását, amely megszüntette a törvény előtti különbséget úr és paraszt között, eltörölte a papi tizedet, és felmentette a parasztokat az úrbér és úrbérpótlék szerződésének szolgálatai alól.

A megye népének emlékezetében még elevenen éltek Dózsa, Esze Tamás emlékei. Eljutott ide a francia forradalom híre is. A XVIII. század végéről ezeket írja az egyik reakciós történetíró Szabolcs történetével foglalkozva: „... mozgolódní kezdett a pór nép is, a mozgalmá főleg a falusi jegyzők befolyására vezethető vissza, akik a népet a francia forradalmi eszmékkel megismertették. Már április elején terjesztették a nép közt, a nemesség és az úri rend ellen lazító iratokat. Ezekben' eleinte inkább csak szűkebb helyi érdeket nyilatkozott meg, de később, május havában terjesztett röpiratokban, mintha csak Dózsa György hangja szólt volna meg...” Az apák és nagyapák meséltek még a jobbágykunyhók mélyén Császár Péter pórhadainak felkeléséről: 1631. őszén az agyonzaklatott pórriép, Császár Péter nevezetű ember vezetésével nyílt felkelésben tört ki, azonban a felkelést Nyírbélteknél leverték. Vezérüket 1632. elején elfogták, a sereg nagyrésztét meggyilkolták, az elfogottakat pedig embertelen kínzások közepette kivégezték. Meséltek a tarpai Esze Tamásról, a Rákóczi felkelés jobbágyhőséről. A föld népe úgy érezte, hogy virrad a szabadság hajnala, s ez elhossa a szabad és jobb életet is. Remélték, hogy régi vágyuk teljesül és földhöz jutnak. Sokhelyütt maguk is hozzákezdtek a földosztáshoz.

Szatmár alispánja április 12-én jelentési küldött a miniszteri országos ideiglenes bizottsághoz:

„Számos egyes panaszok érkeznek hozzám, mikép udvarokban lakó hazátlan zsellérek, szilvaskerti kerülök, udvarokat, kerteket magukénak tartva a birtokost tulajdon udvarába, kertjébe be nem bocsátják, a mai-

mok, a királyi kisebb haszonvételek elfoglalását, földosztást, kommunizmust emlegetnek."

Természetesen ezek a forradalmi jelenségek a nemesség nagy többségének nem voltak inyére. Az 1847/48-as pozsonyi országgyűlésen hozott törvények sem születtek volna meg a pesti nép forradalmi lépése nélkül. A nemesség nem akart forradalmat, a nemesség „édes nyugalom”-ról beszélt, s nem volt szándéka újat húzni azzal az uralkodóval, amellyel megegyezve továbbra is „édes nyugaloméban ült volna a nép nyakán. Ezt az álláspontot híven tükrözi a Kallóban 1848. május 4-én megtartott közgyűlés utolsó rendi országgyűlési követének jelentése. A több helyen megtalálható forradalmi szavak opportunizmust rejtenek magukbani:

„Tisztelt közgyűlés! Ha igaz, hogy a nemzetek rövid idő alatt néha századokat élnek keresztül, úgy ezen igazságnak világosabb bizonyosságát a história fel nem mutathatja, azon néhány heteknél, melyek legközelebb fejük felett repültek el.

Fél Európát villanyozták keresztül a szabadság mozgalmi.

Ausztriának és Poroszországnak százados rendszerei néhány órák alatt összerohadtak, csak az örök jégtől dermedt észak maradt érintetlenül, féltékenyen őriztetve százezrei által.

A szabadság testvériesíete a népeket, meri nem a mv.lt század vérvörös lobogójával rohant túl határain, hanem a béks olajágaf nyújtotta igénytelen kezével. Ezen események megrázkódtattál hazánkban is az ősi alkotmány épületét, mely szűk vala befogadni az igénybe és számban megszaporodott új nemzedéket. Csak két oszlop maradt meg rendületlenül, de amelyek elég erősek befogadni a legtágasabb épületet is, a király és a szabad törvényhozás. Ellenben a szabadsajtó, a népképviselői a községi rendszer, a független magyar minisztérium iránt alkotott törvények által oly alapok rakattak le, melyeken a nemzet közszabadságának és boldogságnak legbüszkébb étiülete biztosan emelkedheik, különösen a felfegyverzett honpolgároknak, a nemzeti Őrségnek oltalma alatt.

Azonban nagyot hibáznék, ha valaki azt hinné, hogy a munka már befejeztetett. A törvények meghozatala csak pusztá szó vagy írott betű éi törvény életbeléptetésének nehéz munkája még hátra van.

Számtalan magánérdekeket áldoztunk a haza közjávára, hogy a haza közboldogságából és közszabadságából egyaránt részesüljünk.

• Késékvül mindnyájunk része, mely a közösből jut, nagyobb lesz annál, melyet inasok kirekesztésével elkülönözve bírnak az ország' kiváltságos polgárai.

Meri a szabadság nem fogy, hanem nő, ha megosztják. Mert a jog nem gyengül, hanem erősebb lesz, ha többek tulajdona. Mert a közboldogság nem sorvad, hanem gyarapodik, azoknak száma által, kiket keblébe befogad, a közjog, közszabadság és közboldogság hatalmassá teszi a nemzetet, ám de tagadni nem lehet, hogy az előítéleteknek is meg van a maga

h,atalma, és hogy azon hatalmat legyőzni nehéz, hogy a vágyakban van telhetetlenség, melyeket kielégíteni a lehetetlenségek sorába tartozik.

Pedig mind a vágyaknak igazságos mértékre szorítása, mind a megszokott és talán megkedvelt balítéleteknek száműzése kívántatik, hogy közéletünknek a törvényünkben kimondott átalakulása az írott betűkből életre váljék, őszinte jóakaratt sokat, mindent tehet, de őszinte jóakaratra minden oldalról számolni és ettől függeszteni fel az egész jövődőt, veszélyes kockajáték.

Egység és összetartás kívántatik és azon egység és összetartás, mely magában foglalja a jövődőknek biztosítását, érdeke egyszersmind a honpolgárok legnagyobb-többségének — egység és összetartás arra, hogy legyen az, mit a törvény rendel, legyen meg az mind, de sem több, sem kevesebb és ha kell több, mint amit a törvény rendel, azt törvényes utón eszközöljük. És ime a nemzetország nagyszerű rendeltetése, mely felfegyverkezeti a nemzetet, a törvény által kimondott nemzeti akarat teljesítésére ..."

Íme! Szó sem lehet a francia forradalom „vérvörös lobogójáról...” mindent csak óvatosan, szép nyugodt békeséggel, meg nem sértve az uralkodót, „törvényes utón”.

A nép azonban csatlakozott a forradalomhoz. Szeptember 12-én már egy önkéntes zászlóalj állJNTagykálló főterén a haza és szabadság védelmére. A zászlóalj 1200 főből állott.

Október harmadikán Ferdinánd feloszlatta a magyar országgyűlést, határozatait semmisnek nyilvánította s az országban királyi biztosnak Jellasicsot nevezte ki. Jellasics seregeit azonban az egymásután felálló honvéd zászlóaljak megverik. Kossuth hívó szavára „mintha a földből terem-tének, állottak elő egymásután az új honvédzászlóaljak, az ügyületek és az önkéntes és nemzetőri csapatok.” A szabolcsi zászlóalj is ott van már a győzelmes ozorai ütközetben. Itt Róth és Filipovics tábornokok horváth csapatai Perczel felszólítására lerakták a fegyvert. Ezután az ütközet után alakult át a zászlóalj honvéd, zászlóaljja s elnyerte a 48. számot.

Bécsben magasra lobbant a forradalom hulláma s a honvédcsapatok előtt az a feladat állott, hogy a bécsi felkelők segítségére siessenek. Át-át csaptak a határon. A szabolcsi zászlóalj meglobogtatta zászlaját Stájerországban. Buiics osztrák tábornok seregét szuronnal verte ki Fridauból, azonban Móga tábornok és Görgey áruló magatartása miatt nem került sor arra, hogy a honvédseregek Bécs alá siessenek. Perczel szerencsétlen móri csatájában szintén résztvett ez a zászlóalj. Mint ahogy Krasznay Péter, az egyik hadnagy írja: „A móri vesztett csatában... nemcsak magát mentette meg a szétveréstől, hanem a sereg többi részét is megvédte az üldöztetéstől, fedett állásból visszavervén az ellen lovasságát.”

Görgey tétovázásának következménye lett az, hogy az ellenség Öszszeszedhette erejét és Windischgrätz december 13-i kiáltványában bejelentette, hogy a „lázadók és pártütők megbüntetésére” átlépte a határt.

Kossuth és a Honvédelmi Bizottmány felhívással fordul az ország népéhez s partizánharcra szólította fel a lakosságot: „A kasza és dzsida jeles fegyver, a lengyelek győzhet-etlen hírű orosz seregeket tettek vele semmivé ...”

A felhívás nyomán, megyénkben is megalakultak a kaszás seregek s szerte a megyében „vörös pántlikásoknak” nevezték őket.

Görgey a móri veszített csata után harc nélkül adta fel a forradalom szívét, Pestet is. Kossuthék Debrecenbe költöztek.

A vész újra felrázta az országot. A megyék csapatokat küldtek, a községek elküldték harangjaikat ágyúöntésre, apák és fiúk jelentkeztek a harcra. 10–12 évesek, akik gyengék voltak a harcra, fegyver és lőszer-gyárakba vetették fel magukat. Az ellenállás lelke Kossuth volt. Április végén már 135 ezer honvéd állott harcra készen, a számuk egyre gyarapodott. Kezdetét vette a dicsőséges tavaszi hadjárat. A győztes isaszegi csatában ott rohamoz a szabolcsi zászlóalj is. A községtől délnyugatnak fekvő vízmosásos hegyoldal gödreiből szuronnal verte ki a nagyobb számú ellenséget, megsemmisítette annak jobbszárnyát s így a győzelem kivívásához nagymértékben hozzájárult. A nagy győzelemsorozat Görgeyt is magával ragadta, azonban az április 13-1 trónfosztás újra szembeállította Kossuthal. Görgey, a szabadságharc áruhája nem tagadhatta meg saját magát. Bár, amikor Kossuth a trónfosztással kapcsolatban kikérte Görgey főtisztjei, Klapka, Damjanich véleményeit, Görgey nem nyilatkozott, azonban magában a legteljesebb mértékben helytelenítette Kossuth forradalmi

• cselekedetét.

A nagysarlói győzelem^ Komárom felszabadítása újra lehetőséget adott volna Bécs felszabadítására. Nyitva állott az út. ahhoz, hogy a magyar seregek az ellenséget főfészkében semmisítsék meg, Görgey azonban Bécs helyett Buda felé vette az irányt s megkezdte annak ostromát. Kossuth azt kívánta, hogy a "főserg Bécs ellen vonuljon s csak egy kisebb részleg induljon Buda felmentésére. Görgey egész seregével Buda alá vonult. Klapka így írt erről a lépésről: „... ezzel az első lépés is megtörtént a bukásra...”

Buda ostroma Görgey mulasztásából (nem gondoskodott ostrom-ágyúkról) késedelmet szenvedett, azonban az egyszerű katonák hősiessége a szabadságharc egyik legragyogóbb fegyvertényévé avatta. Ebben a csatában szintén tetemes részt vállalt magára a szabolcsi 48-as zászlóalj.

Az ostrom időt engedett arra, hogy az ellenség újra megerősödjön. Az új császári csapatokkal Zsigárdnál és Perednél mérték össze erejüket a honvédseregek. Erről az ütközetről így ír Krasznay; Budavár bevétele után „*átértünk a peredi csatátérre, hol már Rakövszky bár még csak őrnagyi rangja volt (a szabolcsi zászlóalj parancsnoka) dandár-parancsnokként szerepelt és mint ilyen a Panjvtin-féle orosz hadtest véletlen megjelenése által rosszra fordult második napi csatában az osztrákok által elfoglalt Királyvár községet, melynek visszafoglalása, a harmadik hadtest*

egyesülhetése és visszavonulási útja fenntartása végett szükségessé vált, a kétszeri számosabb ellenségtől szuronyrohammal foglalta el és mindennütt a 48. zászlóalj élén lovagolva az ellent Deákig nyomta vissza s ezáltal a sokkal nagyobb erejű ellenséggel szemben a győzelmei, ha ki n'em vívhatta is, de annak eldöntetlen maradását biztosította.”

A peredi magyar seregek visszavonultak, a cári seregek megkezdték az ország előzőhlését. Görgey esztelen terveket szőtt. Azt javasolta, hogy indítsanak támadást az osztrákok ellen Nyugat felé, s ugyanakkor alkudozzanak az oroszokkal. Tervét megkezdte, azonban csatavesztések kísérték útját. Győr... Komárom... A 48. zászlóalj ért el még néhány résíletsikert ezekben a csatákban. Klapka tábornok július 4-én kitüntette a szabolcsi honvédeket. Zászlajukra érdemrendet tűzött ezeknek a szavaknak a kíséretében: *í.Ez a legdicsőségesebb zászló. Ha a sors meg akarja tagadni a győzelmet, kivívja azt a 48. zászlóalj.”*

Ezt a zászlót a szabadságharc bukása után visszahozták a megyébe. A zászlóalj parancsnoka csempészte haza testére csavarva.

A szabolcsi honvédek lelkesen vették ki részüket a szabadságharcból, nem egy hősiesen és győzelmesen megívott csatában volt oroszlán-részük, A nép lelkesedése és ereje csodákat művelt.

A szörnyű vereség után úgy látszott, hogy a kiontott vér hiába való volt. Az urak megegyeztek az uralkodóval. Közvetlen a szabadságharc leverése után vajon ki veit az alispán? Első alispán Vay Ferenc, második alispán Kálíay Miklós, íoszclgabírák: Nábránecky Aulai, üállay Ubul, Nagy István, Vay Gyula.... a megyei nemesség császári hivatalok elfoglalásává sietett...

A nép számára nyomor és elnyomatás következett.

Ki volt a nép mellett?

Talán az egyház? A papok? Nem. A papoSi nagyrésze a hazaáruló Hám és Szeiíovszki híve volt, a szabadság esküdt ellenségei. Kállay Ubul • sászári főszolgabíró a szabadságharc leverése után megkeresést intéz a áros papjaihoz Hatzel Márton — a szabadságharc nyíregyházi képviselője volt — elfogatásával kapcsolatban: „Miféle rablást, dúrást, zsarolást, elfogatáyt vittek véghez a forradalom idején a magyarok?” Perger János nyíregyházi római katolikus lelkész a hazaáruló földesúr hallgatólagos cinkosának bizonyult? A többi egyház papjai sz elfogott szabadságharcosok megmentésére sietnek, Purger János, azonban egy lépést sem tett, be-tegséggel „igazolta” hallgatását.

...A szabadságig hosszú idő telt el, csaknem száz esztendő. 1945. dicsőséges tavasza 1848 hocsőséges tavaszának folytatása. A felszabadító Szovjet Hadsereg hős katonái nemes vérük hullásával szerezték meg szá-munkra azt a szabadságot, amelyért már 48-ban is küzdött a nép. A szovjet nép segítő kezével, a párt .vezetésével dolgozó népünk, mint 48 örököse boldog, szocialista hazát épít.

Munkánkban lelkesít bennünket a 4S—49-es hősök nagyszerű • hazafisága Fennmaradt tanúja e hazafias érzésnek Borcsik Salamon gyulaházi honvéd sajátkezű naplója, amelyet most a Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség Megyei Elnöksége átad a nyilvánosságnak.

Soltész István.

Töredék-napló az 1848-ik év március 15-től

1849 október 6-ig

A FORRADALMI HADJÁRATBÓL*

Midőn Kossuth, az isten második fia 1848. március 15-én felüté a reform zászlaját s a magyar népnek ősi kincsét, szabadságát a sasok körmei közül kivevé — beregszászi tanító voltam.

Innen május 14-én oskolai pályám folytatására bementem Patakra, hol már az újtás szelleme az oskolában is a korral megegyező törvényeket nemzett. Pütkösd után az oskola a hazai zavarok miatt széteszlott s az ifjúság nagyrésze önkéntes lett. Én is hazajöttem azon feltétellel, hogy szüleimnek egy „Isten hozzád”-ot mondva, a 10. számú honvéd zászlóaljba a hazáért, felcsapok. De apám nehéz betegsége gátat vetett szándékomban, így hon maradék — de kínosak valának a napok, mivel nem adhatám életem a hazának; de tétlenül pangtam a szülei tűzhely körül, mikor honbarátaim a csatatéren verőkkel pecsételték meg hűségüket.

Július 14-én reggeli 5 óra. Midőn a nap életfényvel üdvözlé a földet, apámnak a sír alkonyát szövé meg. Anyám, én és két testvérim az árvaság remény nélküli napjaira- jutánk. Én anyámnak szándékomat ismét elhatározottan nyilvánítani. Anyám könnyezett — könnyeit kettőnkéért sírta. Nekem anyám könnye s jövője — hazám könnye s jövője közt kellett választanom. De hasztalan! Hazámat jobban szeretem.

S az éppen alakulandó szabolcsi önkéntes csapat, melynek őrnagya Patay István, zászlaja alá letévém eskümet, szeptember 10-én Nagy kallóban.

• Századosom Horváth Pál, főhadnagyom Urai József, hadnagyaim Erős Kálmán, Jármí János, őrmestereim: Sibrik Adolf, s Hegedűs Károly parancsnoksága alatt.

16-án Nyíregyházára tévénk át állomásunkat, ahol tizedes lettem.

* A helyesíráson, némi változtatás van az érthetőség kedvéért.

Néhány víg nap élvezése után — mit különösen 21-én éjjel egy lakodalommal koronázzék meg — 22-én sok szülék, rokonok, barátok könnyezési között végbúcsút vevénk szülötte földüinktől s e napon szekerén Nánáson át Újvárosba menénk.

Szeptember 23.

Nádudvaron át Karcagra mentünk, ahol a derék kun nép jó szívvel lát a benünket s megáldák fegyvereinket — kik mai-akkor a rácoctól tértek vissza.

Szeptember 24.

Kisújszálláson keresztül Törökszentmiklóstra érénk, midőn a nap utoljára nézett vissza. Itt a jó veres bortól meglehetősen vígan lelénk magunkat.

Szeptember 25,

Szolnokra indulánk s innen kevés várakozás után görkocsira ülve este nyolc óraker Pest fogada bennünket, hol Szabolcs hű-fiaiért sok éljeneket hallánk.

Szeptember 26.

A budai várból felfegyverkezve, délután 3 óraker roppant nép hullámmásai között gőzhajóra ülénk s az éjjel a szőke Duna há^án váránk a feljövő napot s midőn harcias álmainkból felébredénk, messze tájra látánk magunkat ragadtatni a Zrínyi-hajó által. Tolna megyében, Dunafőidvára, hol kiszállánk s beszállásolánk.

Szeptember 27.

28-án estig itt maradánk, mindig készenlétben állva a Duna-parton. Jellasich közelségét hallva, amikor csatára készülve fel, elindulánk s csak éjjel után 3 óraker állánk meg Dunapentellén.

Szeptember 29.

Harciszomjjal Dunaadonyba menénk, hol már néhány ezren Összpontosulánk. 12.000 kecskeméttáji nemzetőr (Hunyadi és Zrínyi csapat) mint, megannyi horvát falók.

Szeptember 30.

Kimenénk a Duna partra, gőzösön továbbmenendők. A zászlóalj el is rment Ercsibe, de én a poggyással a parton maradtam más gőzökre várandó. Midőn képzeletimmel messzi tájon

andalognék, hirtelen nagy zaj ráza fel s nagy tömeget láték közeledni a part felé két rab kíséretével, Zichy Ödönnel s Pállal, kik honárulási bűnbe kapattak, A haditörvényszék a nép „Veszszén!” • — kiáltásai között a Duna másik partján a Csepel szigeten, Lóré falu alatt azonnal összegyűtt, melynek feje BÖrgel, akkori alezredes volt. Elhatározták egyező akarattal Zichy Ödön felakasz+ását s este nyolc óraker a kiska közül egyiket felvirágozá egy kecskeméti cigány. Nekünk tetszett, hogy egy száraz fa gró-fot virít. Pált pedig Pestre kísérek. Éjjel után 2 óraker mink kis gőzösön Ercsibe repülénk. Itt maradánk október 2-án.

Október 3-án.

Adonyba visszamenénk, ahol először szállánk táborba.

Október 4-én.

Még a hajnal fel sem piritá a természetet, midőn az ellenség kerítésére efindulánk. Este Seregélyesre értünk, hol a Zichy Ödön javaiból tábori vendégséget csapánk,

Október 5-én.

Korán útrakészen állánk s egy órai menet után Seregélyes és Jác közt a szőlő közelébe, ahol a?; ellenség utóvédcsanata volt, Percei ezredes csatarendbe oszlata bennünket. De bosszánk nem Őnheténk ki, mert az ellenség utócsapata letette a fegyvert. Itt Percei, jobbiában egy szétrombolt sárga-fekete lobogót tartva egy lelkesítő beszélyt mondott. E helyről diadallal, de már éhesen menénk Jácra s midőn húsunk bográcsainkban alig melegedének fel, ismét talpra kellett állani s egész éjjel csatarendben követni az ellenséget, kik ugyan megszőktek.

Október 6-án.

M~~en~~ elcsigázottan ismét üzénk az ellenséget, számtalan Eetoredált helyeken. Wesziül Dérfaluig. Itt már enyhíténk ném. ilo. ? ph = - perj^u iⁿ ; piVuiénk éiifil is. Onnon e^y félórányin volt IV. th. Szabad olborsájtást kérőnek Perceitől, de ő megadásra rögtöni csatát követelt.

Október 7-én.

Már dühel vevénk vállainkra fegyvereinket s egy órai menet után Ozora alatt Ró'hot é* Filipovicsot Isfegyverezénk. a Sió lolyó cáriján, hol, a tilalom ellenére, minthogy nyilt csatára nem p^álha+ánk. töltényeinket légbe bocsájtánk. E nap nagy napunk volt!

Október 8-án,

A győzelmet Ozorán megünnepelénk. Innin Enigre, Gyön-gyösre, Veszprémbe menénk, itt mulatunk a csinos város kellé-mes népe között 12-én-is.

Október 13-án.

Délben már a szép Balaton partján, Füreden pihenénc fátalmainkat, innen még az éjjel Fülöpre megyünk.

Október 14-én.

Este hosszabb várakozás után örömmel vevénk a Kisfa-ludy gőzös megérkezését a gyönyörű Balaton habjain, mely min-ket éjfél után 3 órakor Keszthely alá kitett, hol tábori zenével fogada bennünket a jó érzelmű magyar nép.

Október 15-én.

Magyaródra,

Október 16-án.

Kanizsára, kissé üzletes városba tevénc állomásunkat.

Október 17-én.

Ismét űzőbe véve az ezen tájon rabló horvát-illir csapa-tot, Letenye alatt, a nyugati túlsó parton levő sáncaikba déltáj-ban ágyúgolyókkal beköszön-teink. Itt voltunk legelőször csatá-ban, de fátalmaink ellenére, szívféktelen rohantunk a golyók elé. Egy pár órai ágyúzás után elhagyák sáncaikat, nem kevés halottat a Murába hányva. Ezután mi a Murán csakhamar át-elve, tovább űzénk őket. Még eznep Sándor és Miklós husz-raik közül mintegy, hatszázat elfogánk, a többiek pedig a Drá-ván át Varasdra menekvének. Ez éjjel egy igénytelen falu ada nyu-helyet.

Október 18-án.

Megszálltuk Csáktornyát. Néhány óráig ott tartózkodtunk, majd a Dráva partjára-megyénk táborozni, Pustyina, kis igény-telen falu közelében.

Október 20-án.

Siker nélkül visszavonulánk Csáktornyára, hol 23-ig oro-kös nappali és éjjeli álomban tölténc időnk.

Október 27-én.

Medelicre, egy, a Stájer határ mentén levő helyiségbe p*araricsoltata zászlóaljunk határőri szolgálatra, A főhadiszállás Csáktornyán volt. Itt egyformaságban élénc, az idegen ajkú nép között kevés élvezetet nyerve. Egyedül harmincadika ráza fel bennünket unalmainkból,

mely nap zászlóaljunk honvéddé levését ünneplénc 48-ik cím alatt.

Ismét vesztegelérik november 8-ig, mely nap éjjelén, meg-elözve a légrádi, varasdi, stájeri támadásokat, csatára kelve fel, győztes fegyvereinket Fridauig vivénc.

Onnan Nugénc seregével mintegy 4 óráig ágyúzva, minden katonai szekerekkel megrakottan visszavonulánk Nedicelre. Se-besültjeink száma igen kevés volt, halottunk egy se. Az ellenség részéről foglyokkal együtt háromszáz.

November 11-én.

Elhagyánk a Muraközt. A főhadiszállás Letenyén volt, zászlóaljunk pedig Egyritán. Itt a Mura mellett őrségi szolgál-atban voltunk minden esemény nélkül. December 7-ig. Windisch-gätz közeledvén, megkezdénc a retirádát. Ez nap Dobriba me-gyénc. Itt nevezénc ki őrmesterré. Itt maradánk 10-ig, amikor Rédic-sbe — Zala megyében egy kis falu — tevénc szállásunkat. 12-ig ismét visszamenénc a Muraközbe, Lendván át Cserencsós-za. Hihetőleg csatára várva, de minden eredmény nélkül veszte-lettünk e faluban. 15-én Muraszerdahelyre tevénc állomásunkat. Innen 18-án, ismét elhagyva a Muraközt. Lendván át Lentibe menénc, innen 19-én Kesztrege. Innen én a zászlóaljjal a sebes retiráda miatt — minthogy a poggyászt tovább kellett szállítani egészen Szentgródra — nem csatiakozhatárn Szolnokig.

November 20-án.

Egei-szegre menénc, ezen kissé üzletes város meglehető-s élvezetet nyujtá december 25-ig. De ekkor az ellenség Körmön-döni létét megtudva, este 9 órakor Szentgródon keresztül Pol-gárra menekvénc, mivel már akkor az egész sereg poggyásza együtt volt és a 4. százlóalj fedezett. Ez volt karácsony első nap-jának éjjelén.

December 2fi-án.

Sümegecn át Tapolcára jutánk,

December 27-én.

Vásónykön csak néhány percig időzve Veszprémben • érének estvére. Itt három napi tartózkodásom szives háziasszonyomnál, kinek egy szép lánya is volt, szép élvezetet nyújtá. De

December 30-án.

a gyászos emlékü csata nyugalomból felriasztá s még aznap Palotára menénk, de itt sem találva biztos maradást.

December 31-én.

Köngösön, Lepsényben, Abán át éjjel Dunaadonyba menénk -nagy sebességgel.

1849 január 1-én.

Dunapentelén megállapodánk s innen csak másodikán menénk a Dunán át Dömsödre. Ez egyszerű faluban a harmadika és negyediké pihenésre adatott. 4-én Szentmiklóstra tevének állomásainkat, 5-én Örkénybe, 6-án Ceglédre, 7-én Szolnokra hátrálánk. Itt egyesültem a zászlóaljjal hosszas elszakadás után s az egész hadsereggel. 15-én Törökszentmiklósra, 16-án Kisújszállásra; 17-én, 18-án Karcagon, 18-én Kunhegyesen. Madarason, 20-án Kunhegyesen szállásolánk.

Január 21-én.

Csatára töltünk meg fegyvereinket s elindulánk Szolnokból kiverni az ellent. 22-én pihent erővel Szolnokot megtámadánk, de az ellen csatában sem ereszkedve, kevés idejű ágyúzás után, fegyvereink elől Ceglédre meneküle. Este fáradalmainkat a felszabadított szolnoki nép karjai között pihenénk.

Január 23-án.

Abonyt is eKoglaSánk, az égés? éjjelt a győzelemért ürített poharak közt töltünk.

Január 24-én.

Minthogy győzelmünk győzelmet óhajt a, Dembinszki itten vette át a vezetést Peresitől s ő leve hadseregünk tábornoki. Soha nem látott dicső csatarendben Ceglédet körülkerítienie s három órai legtüzesabb ágyúzás után, az ellenség nem tarthatva állását, gözösön menekült. Ceglédre beérünk s az ellenségtől felmentett "négy nap úgy látá bennünket, amilyen hálát fáradságunk érdemelt. Ez éjjelt a soha nem látott magyar népnél pihe-

nénk el. De fájdalom, a nép könnyei között kellett őt ismét bitangok kezére hagyni.

Január 25-én.

Abonyon keresztül Szolnokra hátrálánk, mivel Tokaj vidékét másik szemére is megvakulni óhajtott Schlik lépé meggyőzelmesnek hirdetett seregével, hol Klapka január 31-én vévé rajta győzelmet. 27-én délután Szentmiklóstra menénk vissza ismét, csaknem levert kedéllyel — itt töltünk nem a legjobb hangulatban a 28-29-30-31-ét és február 1-ét. -

Február 2-án.

Hadtestünktől elválva — itt már őrnagyunk Rakovszki lett, Nárai alezredessé tétetvén 4-én őrségre menénk, gátlandók az ellenség ájtjvetelét a Tiszán, mi meg is lön, mert 3-ári. éppen midőn egyszerű ebédünkhöz ülénk, megtámad tatánk s tartott a csata Tiszán át ágyúval s négy órai tüzelés után, midőn a várost négy helyen ránkgyújtották. bárcsak három ágyúval védheténk magunkat nyele ellenséges ágyúval szemben, hátrálni kényszeríténk. Az ellen halottjait társzekereken vivé el, a csatatéren csak lovakat és szétszórt, sisakokat hagyva. Részünkről egy halott és néhány sebesült volt. Ez időtől tétlenül töltünk napjainkat — kivéven, hogy egy ízben 12 vasast elfogtunk ez egyszerű, de jó nép között.

Február 19-én őrségünkről felváltva hadtestünkkel Törökszentmiklóson át csatlakozánk. 20-tól 26-ig Kenderesen állomást: Tánk. itt már Répásy tábornok hadseregében valánk. E helyen büniöüü+ein-katonailag — 24-én este két órai rövid vassal — Jakab Gábor jbará iomma] együtt. 27-án Madarason időzünk.

Február 27-én.

A tiszafüredi előőrséget foglalánk el, hol a roppant nép összpontosítása miatt — ekkor hátrált ide Görgey és Dembinszky Kápolnáról, hol a csata március 7-én a jó terv dacára elvesztstett Görgey miatt, ki a kitűzött időben nem jelent meg, maga Dembinszky megveretett — a legkellemetlenebb állomáson valánk s ott tétlenül pangtunk március 15-ig. mikor visszamenénk Madarásra.

Március 16-án.

Kenderesre. 17-én Törökszentmiklóstra, 18-án Cibakházára menénk. Itt ismét összpontosítva volt az egész hadsereg, hihető-ig e tájról kezdjük meg a támadást, így 19-én elindulánk csata-

ra készülten, de nem tudható okok miatt visszahúzódtunk, csakhamar. Ez éjjel a kecskeméti pusztán hálánk, hol a hideg miatt egy szőlőt teljesen felprédálánk s pásztori tűz mellett a Sándorokért és Józsefekért az éjjel bor mellett virrasztánk. Később Katára nyomulánk az ellenség után. Megvolt a bicskei csata Klapka és Majanics seregével. A seregnek iobbszárnya tartott Hatvannak, a közép és balszárny Jászberénytől nem messze egymáshoz tévé működését.

Április 6-án.

azaz Nagypénteken a szolgaság halálának egy napjára keltünk fel fegyvereinkkel, mert Isaszegnél az ausztriai ház összpontosított seregét szétverénk, hogy

Április 8-án

Gödöllőn Kossuthunkkal a szabadság győzelmét, a függetlenség feltámadását ünneplénk. Ugyancsak 8-án délután még Isaszeg alá visszamenőnk táborozni, mely falvacska az ellenség által felégettett. Határja ledulatott s az ellenség elvérzettéinek sírjaival temetőt ábrázolt.

Április 9-én.

Cinkota, az egyszerű, de nagy múlttal bíró Rákos melletti falvacska feletti — talán elődeink porából emelkedett — dombon szállánk táborba. Innen aznap még Kerepesre menénk, de majd 10-én ismét vissza Cinkotára. Ezen szétszórt helyzetünket felhasználva az ellenség kissé nyugtalanítani akart, de mi hamar — ámbár néhány emberünk elvesztésével — visszaverénk az ellent. E helyről honfi vággyal nézénk fel Ős Várunk, s Nagy Városunk ellenség fészkelte épületeire, mely olykor a feljövő nap reggeli lemenésében büszkén -csilloga felénk, mintha értünk vette volna fel, győzelmünk előtudatában. Meg is lett diadalma fegyvereinknek, miután sátrainkat háromszor, 14-18-22-én elhagyva a májosi vértől ázott Rákoson csatára szállánk. Balszárnyon Achbot ezredes működött Kereszturánál s többé nem birva már a szolganép a szabadság fegyvereinek csapásait, 24-én reggelre fegyvernyugvás színe alatt rémulten elhagyá fővárosunkat.

Reggel, a nern is vélt szabadság felvirradt reggelén, szebb volt a nap is, mint valaha. Elragadó volt. mikor, a pest-i nép rögtönzött díszmenetben elhagyva a szabad városok legszabadabbikát a Rákoson át az elfojtott szabadság érzetének iegkitörőbb hangjaival, zenével, millió lobogókkal, Ölelő karokkal táborunkba sietett. E nap az egyszerű falu, Cinkota oly szép helye volt a szabadság ünnepének — szebb mint valaha Pest.

Április 25-én

Pest alá tevénk táborunkat, hol élvezénk többet, mint a legnagyobb kényurunk a koronázási ünnep alatt.

Május 2-án

a Budavárba magát befészkelte Henczi ellen mennénk, s megkerülve a Csepel-szigetét Ráczevinél hajókon átkelve 5-én a Szent Gellért hegy alatt üténk táborot, érkeztüntek ágyúval jelentve meg Henczinek. Ekkor már a vár, a Sváb-hegyről Görgey, a Víziváros pedig Kmetti által ostromoltatott. E naptól általánosan ostromoltaték a vár kisebb s nagyobb méreteken. Henczi pedig bosszújából Pest romjainak örülve, a Dunasort bombáztatá, hol különösen az „Angol Királynő”-vendéglő - s az Új épület romboltatott szét, egyes lövésekéi; számtalan épületek szenvedte. A Postaház, a Nemes Színház is leégett csillogó fényéből. Május 19-én szuronyainkat is próbára tevénk, de a rossz terv miatt visszavereténk. -

De eljött a perc Buda..felszabadítására!

Május 20-án.

Éjjel 12 órakor láptókat szedve vállainkra, az elszántságok legnagyobbikával, 2 órakor a legsűrűbb golyózáporban a Vár bástyáit meghágánk s küzdénk bár nagy veszteséggel, míg a kétségbeesett zsoldos népet részint lemészárolánk, részint lefegyverezünk. Elvérzetteink, kik a Vár bástyái alatt esének leginkább áldozatul, a 800-at meghaladák. Az ellenség pedig a megígért, Önyörtelen. szívvel felkoncol taték, csak kevés "tartva meg hitvány életét, nem tartva méltónak' végre történeink vesztegetésére.

Henczi meglövetve sebjében meghalt 22-én, kinek egyeüli érdeme az, hogy jó katona volt

A várról leégett minden csillogó fény.

E győzelmek legnagyobbik napjától 26-ig táborban valk, e nap szállásoltatánk' be Pestre.

Május 27-én.

Pünkösöd első napján, a Rákos mezején ősi szokás szerint a szabadság áldomására, az osztrák ház zsoldosaitól felszabadított Buda-Pest fellelkesült lakóival ökröt süténk, poharaink, táncolánk.

E nap neveztetem ki hadnaggyá.

28-án reggel hazafiúi tennivalónk elhagyatá velünk az elvezetdús Pestet, még úzni tovább is a hazánkban lézengő éle-

séget. E nap Vörösváron át Szentiványig haladánk. 29-én Dorogon, 30-án Esztergomba tevének állomásunkat. Itt szinte a szabadságért egy nemzeti bálban ürítünk poharunkat. 31-én Pesbete, június 1-én Érsekújvár alatt ütünk tábort, innen. 2-án Tótmegyer elfoglalására parancsolá zászlóaljunkat tábornokunk, mely tótajkú falu, hol még eddig magyar sereg nem volt. Gróf Károlyi István birtoka volt, az álladalom részére elfoglalánk. Ezért is ittunk nagy. áldomást a falu alatt levő táborunkban. Innen aznap ismét visszamenénk Érsekújvárra. 3-án ismét visszamenénk Tótmegyerre és a faluban csak tétlenül időzünk, A kolera számtalan emberünket megfosztva. Elveszténk elsőben Galambos István főhadnagyot s később Vay Károly századost s Szunyogh Emma hadnagyot zászlóaljunkból. Ezek utolsó ápolását én tevének, mint-hogy egy században valánk. Főhadnagyom, Rakovszki Rudolf a betegségéből kiépült. Innen 10-én Érsekújváron, Masiovádon keresztül Gutára mentünk, egy Vág mellett levő egyszerű városba.

Július 3-án

Hosszas veszteglésünk után a Vágón átkelünk, a gutái állomásunkat leahagyva, a Csallóközbe magát befészkelte, ellenséggel csatára szállani indulánk, de az ellenség, tán fájlalva még akkor is sok fegyveres apásunk súlyát — Farkasdot jónak vélte odahagyni. Mi pedig Farkasdon² át Zsigárdig úzánk, de innen egy más oldalról elhibázott támadás miatt visszavonulánk Farkasd alá. És még soha nem látott magyar, szellemű nép közt 16-ig kedvesek valának napjaink. Ekkor kitervezett hadjáratunk szerint reggel 8 óraker Zsigárdot nem kevés vérontá³sal elfoglalánk, délután pedig Peredet négy órai tüzes lövöldözés, roham után kivévünk az ellenség kezéből, amikor már Görgey is egyesült velünk seregével, kik eddig Achbót alatt működtek. E dicső eredményű csatánk után érdemlett nyugalmat lelünk az elfoglalt falu alatt. S tán csalhatatlan reményekre tervezünk honunk jövőjét — s egy már megérdemlett, szabadságunk biztosításának végcsatájára töltünk meg fegyvereinket, mivel Pozsony bérceihez oly közel állánk, hogy már kevés forradalommal elfoglalhatni véltük?

Július 17-én

Reggel vidáman kelt fel ágyából a nap s ?zépen látszott •Mvilágítani a földet. Sugarai oly lemezekben törtek széjjel, melyek csak szabad földre illettek volna.

Trónusából szebben csillogott alá, mint egy kényúr, útja oly tiszta vala, mint a szabadság eszméje. Mi a jólét reményeivel kelünk fel fővánkösunkról, szemeinkből a nemes büszkeség

szikrái szelíden törtek ki, s míg föl sern csokolá a nap az éj könnyeit, midőn újra csatára szedánk fel fegyvereinket. Látánk alkotmányos szabadságunk táját letiportatva, midőn megtámadásunkat Európa második zsoldos népe* tartá vissza. De vívánk, mint mindig elszántan, s miután Pered csaknem hamuvá tétetett, miután Királyrévet, melynek oltalmára osztályunk Rakovszki őrnagyunk vezérlete alatt küldetett, mint oly állásra, melynek elvesztétől az egész csata elvesztése függött, ötször rohanva meg, végtére is bevévünk; mégpedig az ellennek több mint 400 halottat s köztük egy tüzer ezredest is hagyva hátra könnyezni. A túlzott erőnek azonban engedni kellett és este a Vágón át Maszódra hátrálánk. Itt alig tölthetünk egy félórát fáradtan és éhesen, midőn ismét más orosz csapat által nyugalmainkból felzavartánk, de ekkor tüzereink a megtámadást sikeresen visszatörlik.

Július 18-án

Gutára hátrálánk, onnan Görgey néhány ezer emberrel Gyórhöz sietett. Mi tartalékkal itt maradánk. Naszvádon, Érsekújváron át Tótmegyerre sietünk, de már ekkor az ellenség a Vágón átkelt. Néhány órai tartózkodás után ismét Érsekújváron valánk, ez már napnyugta után volt, de az ellenség közeledése egy percnyi nyugalmat sem engedve, Komárom felé vevünk utunkat. Ez éjjel egy pusztán vevünk néhány órai pihenést.

Július 22-én

reüradánkat ismét megkezdve délután Komárom bevehetetlen sáncai fogadának bennünket. 23-án mégegyeszer megérkezünk •Ácsra, ahol GÖrgeJnek segélyére csatlakozánk. A?, ellenség megtámadásával felahagyva mi azonban, kik csak védelemre szánánk erőnket, az egyedüli biztos menhelyre, a sáncokba •vonulánk vissza 24-én. Elszántan, de kétségbe nem esve készítünk magunkat e védfalak közt az utolsóesep veríg való ellenállásra, midőn Július 26-án

ismét győzedelmünk nagy napjára keltünk fel. Reggel 8 óraker a mintegy 90 ezer főből álló orosz-ausztriai egyesült erő elhatározottan bármily veszteségre, csatát kezdett. A győri oldalon levő félkörídomban fekvő sáncainkat minden oldalról ostrom alá vevék, s eleinte nem kevés eredménnyel, mert a Duna parton fekvő 2 legerősebb monostori sáncainkat két gyáva zászlóalj elahagyva, bevévék. Lobogóikat büszkén lengették felénk.

De rövid volt a győzelem élvezete, a büszke lobogó gyávan elrobogott, a győzelem öntudatában büszke zsoldos hősök

* Az orosz cár seregei.

zsviókban haltak el, az önmagukíól keresett vesztőhelyen. E visszavezetésnek hőse Rakovszki volt zászlóaljunkkal, mir, c honfi érzelve mellett a véletlen esemény imigyen hívá fel.

Azon szomorú percekben, midőn védelmi helyzetünk az említett két sánc elhagyása miatt veszélyeztetve volt, zászlóaljunk egy borház mellett tartalékban álla, parancsot várva csatamozdulatra. Fővezérünk jobbra a Duna parton lefytó sáncot elhagyó önnépére gyalázat jeléül kartácsot szegeztetett ki. Ez alatt mi bosszúnkban égtünk, látva sáncaink meghágását.

E tény után fővezérünk egyenesen felénk lovagolva Rakovszki: „Rakovszki! Helyén van-e a szive?!”

Felelt: „Helyén, tábornok úr.” ^T”

— Először is lövessen ön ezen gyáva futókra!

S mi, lőtünk közülük többet megsebesítve.

Ezután..ismét kérdező tőlünk:

— Helyén van-é a szivetek fiúk?

Feleltük: „Helyén tábornok úr!”

Ismét monda Rakovszkinak: „Kérdezze meg ön az embe-reit? Készek-e meghalni a hazáért?”

Rakovszki kérdeze bennünket s egyéoldvaát hanggal és érzelemmel felkiáltánk:

— Halálig!

— Menjen ön most, azon két sáncot, mit a némeb ságeiek elfoglaltak, adja vissza ön a hazának!

Fővezérünk, e bizalmas felhívás után elhagyott bennünket, mi pedig a fellelkesülés kitörő hangjaival, magyar szokás szerint szuronyt szegezve előretörénk a futó nép között, s oda szúrunk, hol német volt, s félóra alatt nem kevés zöld frakkoson vágya eret, a sánc ismét birtokunkban volt. Sőt nemcsak a sánc, hanem egy mérfoldnyire visszaverénk az ellenséget minden oldalról, csak késő este szólítva vissza sáncainkba.

E napi csatáinkban az ellenségnek az Ács alatti erdőben való nyomozására, csatárláncban én, Mikecz Tamás százados és Fenyves László főhadnagy menénk embereinkkel s az ellenség a sűrűbe elvágva bennünket a tartaléktól annyira körülfogának, hogy hosszú idei bujkálás után, sűrű lövöldözések után menekülhetéhk meg. Mig ismét egy új erő segélyével visszaverénk őket.

De különösen méltánylá zászlóaljunkat Görgey, feltűző őrnagyunk mellére a II. osztályú érdemérmét, megadá alezredek kinevezését. A már több csatákban is elől lobogó, golyószaggatta foszlányokat mutató zászlónk a harmadik érdemérmét kapta,

melyet Klapka ezen szavakkal tűzött fel Győrben-augusztus 12-én: „A legnagyobb lyuk mellé tűzzük...”

E szép napunk után Ismét erősítésünkön működtünk, míg ismét 11-én csatát kezdünk, de a rossz idő, rossz kiállítás sikeresen működni nem engedett. Mind mi, mind az ellen álláspontunkat megtartva, visszavonulánk sáncainkba. Ambár nem kevés veszetéssel, mert az erdőben magukat megerősített németek sűrű kartáccsal fogadának bennünket.

Látva végre az ellenség, hogy nem oly könnyű Komárom, bástyáira a zsarnokság lobogóját feltűzni, néhány ezer katonát hátrahagyva Alföldön levő seregeink meghódítására ment, ennek következtében 16-án Görgey, mintegy 40 ezer főnyi sereg-gel elhagyá a komáromi sáncokat csatlakozni az alvidéki sereg-gel és összpontosított erővel küzdeni a szabadság gyilkosaival, kit a fővezér választásra felszólított. Már nemcsak a szabadság-ért, de a létért is küzdő Európa zsoldosaitól” felemészteni akaró, már hazájában is csaknem hontalan hadsereg, újabb bizalommal koronázta fel magát és letevé kezébe egyetlen kincsét, szabadságát.

Komárom várának még soha ellent nem látott vén sáncait pusztán megtartani a szabadságnak. — Klapka tábornok és Asserman ezredes, várparancsnok vezérsége alatt 26 ezer főből álló sereg maradt, közte zászlóaljunk is. Elosztatánk több osztályokba.

Szabadságharcaink leggazdagabb és legszebb győzelme útjára készenlétben állánk. A hajnal alig mutatá, hogy ébredni kezd a természet, midőn Almás alatt az „Allj!” vezényszó elhangzott. Az ellenség előőrsei nem is vélt vendégekkel találko-zva, csak közeire bocsátva köszöntének bennünket. Hadtestünk azonnal feloszlott, a középpont a falut, a két szárny pedig a ker-teken lévő erőt támadá meg. A szép pozíció dacára az ellenség kevés ellenállás után elhagyá a falut. A falu balszárnyán a csatárláncot én vezetem, az ellenség nem kevés ellenállás ellen.

Csakhamar a falu azon végére értem, hol az ellenséges ágyúk működtek, egy buján nőtt kender választva el tőlük. Itt Összpontosítva embereimet rohammal veténk el állásáról az ellenséges erőt. Veszetés mindkét részről igen kevés lehetett, mivel az ellenállás is csekély volt. Ezután ismét rendbe alakulánk és elégnek tartva az ellenség megveretését arra, hogy az ácsi sáncokban levő hitfeleiknek segélyül ne lehessenek, elhagyánk a falut, a kitűzött terv szerint Ács felé mentünk. Hadseregünk a győzelem hőse, Klapka vezérlete alatt több szárnyakra oszla fel. A balszárny sikeres működését egy ellenséges zászlóalj lefegy-

vérzése, mintegy 70 poggyász szekér elfogása és 3800 darab marha elfogása bizonyító meg. Az ellenség pedig egyetlen menhelyére, az ácsi erdő alatt levő. Őt sáncába futa.

Innen Ács felé menénk. Osztályunkat Rakoyzski vezette, ki e sikeres működésért ezredessé tétetett.

Innen az ellen kevés ellenállás után részint sáncaikba, részint Győrbe meneküle. Ezalatt megkezdé működését- a középpont, és a jobbszárny is a komáromi sáncokból. Az ellenség szárnyait közrefogva élőről és hátúról osztogatánk nekik a szabadság nefelejtseit//Végre látva Haynau, hogy a már nyaktilóia alá kerülni vélt megtört nemzedék magát meg nem adja, hányathomlok a Dunán át jó eleve futásra alkotott hídján keresztül seregével meghatóit, mely díszmenetük alatt ágyúink viselek, a gardedám szerepet. Több tisztjeik pedig a szárazban nem reménykedve, vízen akarának Bécsbe jutni. Vagy talán Németország helyett a mennyországot keresek?

Végre életüket megmentő hídjuktól is megijedve, vagy tán már hűtlennek gondolva, azt felgyújtják. Vagy azért, hogy éppen az átjárásnál elhagyott számtalan mindennemű élelmiszerekkel (borral, pálinkával, lisztéi, sóval, cibakkal, kávéval, darával) gazdagon megterhelt hajóikat mi annál jobban megláthassuk? Ezekén kívül, még mintegy 30—40 ágyúval is szaporodott gazdaságunk. Ez éjjel nekünk nyughelyét ada egy, a Duna parton levő kocsmá az eső ellen. Az ellenség pedig túl a Dunán nem távol, választá menhelyet. Úgyhiszem mindnyájunk Ferenc Józseffel álmódnának.

De bár víz vetett gátat közzénk — mégis a fájdalmak emléke éberségre inté Őket — mivel a Duna partjain vontatott 18 és 24 fontos ágyúikból szüntelen lövöldözének által, talán tudva, hogy az utolsókat.

De megfizetésiek e kis háborításért, mivel tartalék lovakat is elhagyva ott kellett hagyni újabb nyereség tárgyául azokat. Veszteségünk, mivel a csata okosan tervezett, s inkább észcsel volt, igen kevés volt. A?, ellenség részéről ellenben, mint hogy védtelen helyzetbe esének, tetemes.

Augusztus 4-én

Ács alá tevének táborozásunkat, honnarr én 5-én kiküldetem az Ács és Komárom között levő csatatérre a megtalálható holtak eltemetésére, fegyverek Összeszedésére, de csak kevés sikerrel fáradozánk. Ezen a napon a tábor Győr felé indult és én másnap reggel követem. 8-án este a győri rokonérzelemmel bíró nép óhajtvá várt társasága fogada bennünket. A csinos vá-

rost még csinosabb hölgyei tevék kedves mulatásunk helyévé. Itt még több élelemmel, fegyverrel, ruhával, bombával terhelt hajókat találtunk. Innen én, mint futár 7-én Ötevényben voltam — egy állomásnyira Győrhez, az ellen pedig ismét egy állomásra Mosón alatt volt. 10-én Pápára akaránk átmenni, de Tétről nem tudható okok miatt 11-én ismét Győrbe térünk vissza. Emlékezetem lapjain örökre megmaradnak azon percek nyomai, melyeket a Győrben töltött 13 nap jegyze fel. 17-én ismét futár voltam Komáromban, ezidő alatt seregeink több része Pápán, Balatonfüreden, Fehérváron, Veszprémben és Érsekújváron volt és mintegy 4 ezer újoncot szedett. 13-án seregeink működéséről biztos értesülések nem érkeztek, Győrt el kellett hagynunk és Komárom védő sáncaiba bevonulni.

De midőn már nyugodtabbak valánk, reményeink fonálát kettévágta egy nem vélt honarulási tény, Görgey fegyverlerakása. Görgeyt egy nemzet átka kíséren sírjába, egy nemzet bosszúja életében! Mit részint menekülteink hirdetének, részint az ellenségtől „feltétlen” megadásra küldött követ tudata velünk s jelenté ki, hogy: „e hon nem a mienk”. Mi a feltétel nélküli megadást megtagadánk azon merész nyilatkozással: „Komárom sáncaiba akar temetkezni azon szabad nemzet töredék harcosa, melynek már annyi vérbe került ügyét nem jellemtelen gyávaság, de ármány, s tán isten átka, árulás buktatta meg! A harcosok, kik a nemzet kincsét, függetlenségét, kezeik közt tartják, bármilyen nehéz napok következnek is, nem válnak meg gyáván szeretett fegyvereiktől.”

Honunk elveszte előttünk hihetetlen volt, seregeink működéséről biztos tudomásunk nem volt.

Augusztus 23-án

Délután 2 óraker az ellenséggel 14 napi fegyvernyugvást köténk, Zichy Ottó és Esterházy Ödön ezredeseket az érintett tárgyban mindkét részről! engedménnyel elküldénk. Azonban Aradnál tovább nem bocsájtatván kevés sikerrel térének vissza. A hadsereg egy része a demarkációs vonal szerint -Irsa, KeszL Úgyala helyiségekbe kiszállásola.

Ezen napok valának a legnehezebbek. Nem bíztunk az ellenség adott szavában, féltünk elhagyni sáncaikat, bizalmatlank voltunk fővezérünk iránt: de felvilágosítva bennünket, kedélyeink lecsillapulának. Itten adá tudtunkra fővezérünk honunk elvesztét, 24-én. Felszólíta bennünket kitartásra, erőre, az ezekkel nem bírónak pedig elbocsáttatást ígér. De nem volt a hadseregben senki oly kis lelkű, ki nem vélte volna magát elég erős-

nek a legnehezebb események kiállítására is. Fegyvernyugvásunk esemény nélkül telt el.

Szeptember 5-én

Élni, vagy halni ismét visszamenénk sáncainkba, s fegyvernyugvásunk 6-án délután 2 órakor lejárva, ismét ellenséges lábón állottunk. E naptól fogva az eleség hiánya (különösen hús hiánya miatt, kenyérnek való lett volna elég "még 7 hónapig) a pénz szűke (Kossuth-jegy sem volt, hanem komáromi jegyeket nyomtattunk napjában 20.000 pengőt) ruha nem léte, a semmi reményt nem nyújtó jövő, seregeink szétszéledése miatt és mert magunkat a kitörés reményével sem biztathattuk, mivel mintegy 50 ezer német és ugyan annyi orosz vévé körül a várost, a megadás terére léptünk. Haynau feltétlen megadásra, mi utolsó védelemre, vagy feltételre szorítkozva. De a népgyilkos vérünket kigyóként szomjazá! Elkekeredve, de annál nagyobb elszántsággal készen állottunk, megmutatni nemzetünknek, ellenségünknek, hogy a legkínosabban is meg tudunk szabadságunkért halni. Klapka kinyilvánítá azt, hogy velünk kíván meghalni, és ezért fáklás fenével tisztelénk meg.

Meggyőződve arról a zsoldos főnök, hogy egy, a szabadság szellemétől áthatott nép utolsó vonaglásai között is képes erőt kifejteni, utolsó esetben pedig inkább szabadon véreznél el, mint az önkény jáрма alá hajtani nyakát, feltételeinket a magyar hon létének végsírján szeptember 27-én aláírta.

Az alku először parlamenterek által folyt, kik az ellenség részéről sűrűn küldetének. Eredményhez nem jutván Klapka Muggennal a két végőrök között személyesen beszélt, de itt sem lett sikere. nnvel Mugen azt jelenté, hogy pontjainkat nem áll hatalmában megadni. Ezután maga Haynau lejövén Komáromba s aláírta csakhamar. Feltételeink lényegesebb pontjai a következők voltak:

1. A tisztek kardjaikkal, az altisztek fegyver nélkül szabadon bocfiátatnak.

2. A komáromi őrségben szolgált egyének többé ausztriai katonai szolgálatra nem kényszeríttetnek, otthon tartózkodhatnak személy és vagyon biztonsággal.

3. A várban levő csatákban megsebesült honvédekről örökös gondoskodás.

4. A külföldre szándékozók érvényes útlevelekkel ellátása.

5. A volt ausztriai szolgálatban levő tisztek azon rangban, mellyel onnan eljöttek, visszaléphetnek,

6. A tiszteknek egy havi, az altiszteknek és közvitézeknek 10 napi díjjal ellátása.

7. A Komáromban nyomtatott kincstári utalványok fél-millióig való beváltása.

E hitvány papírra tett betűkért adánk át gyilkosainknak hazánk utolsó reményét, ezels: lettek a szolgaság enyhítő írijai hazánk mélyen vérzett szívének. Szeptember 27-28-a már leverő volt, embereink a tilalom ellenére fegyvereiket ellövöldözék teljes bosszúval" és elkekeredéssel. Kivált midőn látták bástyáink közt büszkén lovagolni azokat, kik eddig sírj oknak vélek a falakat és rémültek birtokukba juthatásától.

S[^]epi ember 29-én

• Az összes hadsereg az elhalt nemzet temetési gyászpompájára gyűlt össze a Csillag Sánc völgyében, amikor a természet maga is halotti mezében sűrűn könnyezett, mintha értünk zokogott volna . . . vagy talán ez volt utolsó-szánalma a, sorsnak? Az élet viszontagságos útjára tett előkészületeink október 1-én értek véget, ezen a napon adánk át a győri sáncokat, a sászlóalj pénzét ez nap váltánk be. Október 2-a már megfőszta mindennünktől. A minden viszályal dacolni bíró, még soha megadással meg nem szentségtelenített vár bástyájáról a függetlenség lobogója levéttetett — s helyette Összeomlott foszlányokban- az enyészet fehér leple meredten csüngött szomorú csendben.

Mint szokott lenni a természet a vész percei előtt, a sz Óke^{cau} Duna Isz-zős fájdalomkon zokogva csapkodta megtört habjait szakadozott partjaihoz. Délután 4 órakor a vérző szív kínjai közepette, az örök átok ígéiben törve ki hazánk gaz árulójára, fegyvereinket leraktuk. De nem állánk szembe az ellenséggel, mint szokás a magát megadott, népnek. Midőn ezután menénk már fegyvertelenül végig a sáncok között, a vár bástyái alá lájání? Klapkát levert kedéllyel jönni a német sereg fogadására. Eijent kiáltánk zokogva azon elkekeredéssel, mélyet egy honavesztett csak érezni, de leírni nem tud.

Ez éjjel a vár sáncai adának még" nyugalmat utoljára.

OKTÓBER 3-án

Reggel a Duna jobbpartján készen állt a Herkules gőzös a Dunán elvinni bennünket a szolgaság országába. 8 órakor a Duna tuijának jobb végén az azelőtt büszkén álló Csillag Sánc közeliben a meghódolás kínos érzetétől felszaggatott fájdalomakkal kellett bemutatni igazolványunkat. Nyögött: a gőzös koporsóként, élőhalottjai alatt, s kétnegyed tízkor -kerekei szokatlan zúgással-

adának jelt halotti harangként a gyászmenetre. A magasra nyúló korom és fekete kémény, fejfáknak illett. A sebes lüktetéssel kiömlő füst híven rajzoló a halált megelőző végpercek ellebent sóhajait.

A távolság elfátyolozá szemünk előtt Komárom falait. Szomorú utasi valának a napnak. Neszmély kínos emlékeket idézett vissza. Esztergomot el akartuk felejteni, Visegrád romjaira szégyellünk nézni. Vác alatt néhány percre megállánk, zászlóaljunk szabolcsi része kiszállott, Kövér István, Igaz Sámuel, Krasznai Péter és Margitai Ferenc hadnagyok vezénylete alatt — én pedig több barátaimmal a gőzösön maradék Pestre utazni.

Az est szokatlan szemfedéillel borítá el a természetet. Pest az est sötét szürkületében gyászolni látszott. Szokatlan halotti csendben egy sírvilágot ábrázolt, midőn a gőzös a lánchídi baloldalon kikötőhelyére fordult.

A multak emléke szomorú vonásokat hasgatott arcunkon. A hajdani üdvözlés helyett, még csak szánakozó kebellet sem találkozánk? De igen! A megvetés elfordult pillanataival. Végre az egyik kávéházban nyitának fel számunkra inkább alacsony szanalomból, mint önhaszonból egy igénytelen szobát, melyben Tatár József őrnagy, Propper Móríc, Grausz Ignác barátaimmal úgy tölténk az éjszakát, min a rab- sötét tömlőcében. Ugyanitt az I. emeleten valának megszállva Bodnár László hadnagy, Nagy Károly százados, Szarka János főhadnagy a beregi csapatból.

Ezen az esten már éreztük, hogy mi a szolgaság, mi a sorsa egy honvesztettnek. Az említett barátaimmal vacsora után elmenénk a Zrínyibe feketekávéra. Amikor belépünk a kávéházba, ott találánk két osztrák tisztet billiárdozni. Az egyik német gőgösen elibünk lépett és Fényes László századosnak fővegét leüté fejéről ezen szavakkal; „Tudja meg Ön, hogy most egy császári tiszt előtt áll!” És nekünk, kiknek az emberiség jogait megfejtteni sem lett volna tanácsos, rabszolgákként süvegeim kellett*

Október 4-én

Lesütött emberi tekintettel, találkozni sem merő arccal, ruháinkat el burkolva I epénk ki az utcára és indulánk el szükséges teendőink végzésére.

Délben sietünk elhagyni a hajdan láthatásáért vért sem kiméit várost, lemenénk a vas-pályához, hol már többen panaszlánk be egymásnak a pesti nép elváltozott érzelmeit.

I órákor Pestet elhagyánk. 6 órákor Szolnok alatt inkább megvető, mint szánó arcokkal találkozánk. Embereink; mint

vészhelyről, az est ellenére is az Alföld pusztáira bocsátkozának. Én pedig Froppel, Grausz Ignác, Cziner Albert barátommal egy jászberényi fuvaros szekeren az éjjel még Karcagra jövünk, hol egy igen jóérlélmű néptanító örült, hogy szívességét velünk közhelheté.

5-én Nádudvaron, Újvároson át Böszörményig jövünk. Október 6-án Nagykállóba, hol barátomnál, egy napot töltöttem, 8-án Nyíregyházára mentem bátyámhoz, ki látva honavesztét, könnyezett. 9-én bátyámnak turai szüretén voltam és még ezen a napon Székelybe hozott ugyancsak ő. Itt rokonaink között, bár nem vélt szomorú helyzetben kedves volt a viszontlátás perce.

Innen 11-én ismét bátyámmal és anyám nővérevel mentem a rég *nem* látott, de így látni nem is kívánt szülői házhoz. Anyámmal és testvéreimmel találkoztam. De nem tudunk örülni. Szomorú volt a viszontlátás ideje, szemünk könnyeket hullattak, könnyeinket egy érzés csalta elő, hazám siratása.

Reménnyel hagytam el ezelőtt 11 hónappal szabad életért, vagy becsületes halálért a szülői házat. Hazámért! Visszatértem remény nélkül. Élettel, de hazátlanul. Szabadságért küzdöttem és létemet is elvesztettem. Testem e honnak nem lakója, csak tartózkodója.

Szomorú sors! De ha isten nincs, ki a szabadságért vért népek hazát teremtett volna, él még Kossuth! O neked, népek véreben fürdő ausztriai ház Örök gyalázként homlokodra süti a szolgaság bélyegét! A zsarnokság fényében büszkén csillogó kénytíri csarnokodban saját népeid fogják zsoldos lelked torán a felszabadulás örömr poharát kiüríteni.

Remény! Csak te ne hagyj el!

Összeszedem Gyulaházán 1850. március 12-én.

Borcik Salamon
volt honvéd.

Készült: 2500 pld. — Szabolcs-Szatmár megyei Nyomdaipari Vállalat
A/5 Brosúra. — 1956. II, 10. — Felelős vezető: Szilágyi József igazgató.